

SLAVNOSTNI GOVOR RED. PROF. DR. JANKA PLETERSKEGA, DEKANA FILOZOF-SKE FAKULTETE UNIVERZE EDVARDA KARDELJA V LJUBLJANI

Dovolite mi, da spregovorim v imenu Filozofske fakultete nekaj besed ob 40-letnici vstopa etnologije kot samostojne znanstvene discipline v delo naše univerze. Dejstvo, da neka disciplina ni takoj v začetku zastopana na neki novo ustanovljeni univerzi, ni nenavadno. V tem primeru, ko gre pri ustanovitvi univerze za bistveno dejanje v oblikovanju slovenskega naroda, je res upravičeno vprašanje, zakaj takšna izrazito narodnooblikovalna veda kot je etnologija vanjo vstopa šele po dveh desetletjih.

Po drugi strani pa vemo, da segajo začetki te vede na Slovenskem prav zaradi njene narodnospoznavne narave skoraj tristo let nazaj, tja k znamenitemu Valvasorjevemu delu. V razvoju vsake znanstvene discipline prihaja do vedno novih začetkov, novih misli in raziskovalnih usmeritev. V razvoju etnologije je nedvomno najpomembnejši novi začetek v dobi razsvetljenstva, ko stopi v funkcijo zavestno oblikujočega se naroda kot nove družbene kategorije, določujoče ves prihajajoči čas, do danes in jutri. Medtem ko Valvasor ponosno zbira, opisuje in razkazuje žive in nežive posebnosti in znamenitosti svoje domače dežele, vidi A. T. Linhart v etnografskem raziskovanju pot k spoznanju naroda, njegove zgodovine in na zgodovini temelječe prihodnosti slovenskega ljudstva. Tu je začetek razsvetljske smeri, še danes tvorne v slovenski etnologiji. Romantična smer, ki ji sledi, se naslanja na spoznanja razsvetljenstva, ko potrdi odločilni pomen zanimanja za temeljne najbolj slovenske plasti ljudstva in njihovo kulturo. Tudi ta smer opravlja svojo zgodovinsko nalogo, saj je zbiranje narodnega blaga po svojem družbenem pomenu eno samo dokazovanje polnovredne ustvarjalne sposobnosti naroda in s tem utemeljevanje zahteve po njegovi politični enakopravnosti in oblasti. Z vrsto velikih slavistov, od Miklošiča naprej, vstopa etnologija, četudi še ne samostojno, a po svoji tematiki in metodi, v univerzitetno delo. Od tistih dob, do samostojnega nastopa na slovenski univerzi, beleži naša etnologija mnoge znanstvene uspehe, ugotavlja nove probleme in naloge, se odloča na novih razpotjih. S Karlom Štrekljem in Matijo Murkom da Slovencem evropsko priznane strokovnjake v raziskovanju ljudskega pesništva, izdela že načrt znanstvenega raziskovanja ljudske kulture, usmerjen v stvarno preučevanje celotnega vsakdanjega ljudskega življenja. Že 1904 dobi svoje prvo strokovno glasilo (Časopis za zgodovino in narodopisje), sredi dvajsetih let, v novi državi, pa tudi samostojno revijo „Etnolog“. Njen ustanovitelj Niko Županič postadobe — prekipevala, zmagoslavna ugotovitev: „Iz naroda hlapcev smo postali narod junakov!“ Tu je prelomni začetek nove dobe življenja naroda, ki se v njem odpravlja podvojenost z življenjem ljudstva, tu je vir novih nalog, novih zamisli in novih usmeritev etnologije. Z veseljem in ponosom moremo reči, da so etnologi na naši fakulteti pa tudi zunaj nje, dokazali, da so sposobni svojo stroko organsko razvijati in pospeševati v tako bistveno spremenjeni in spreminjajoči se družbi, skladno z njenimi izhodišči in potrebami. Ne da bi se odpovedali raziskovanja struktur slovenske ljudske kulture, njih zvez s soslednjimi ljudstvi, so se spoprijeli z raziskavami kulture novonastalih mestnih naselij in preoblikovanja življenja

ne po mnogih strokovnih dosežkih končno prvi učitelj etnologije na ljubljanski univerzi. Od tistega dne je poteklo 40 let. Prebogat je obračun teh desetletij, da bi ga zdaj pregledali. Vojna in sovražna zasedba sta res pretrgali novo začeto delo že kar na prvih korakih. Narodnoosvobodilni in revolucionarni boj pa je ustvaril — podobno kot narodni prerod v razsvetljskem času — novo družbeno podlago in nove naloge etnološki vedi, enako kot družboslovju v celoti. Naravnost vsiljuje se primerjava dveh najbolj izrazitih izjav etnološkega značaja iz obeh dob. Iz prve, Linhartova o značaju kranjskih Slovanov: „Ugnali so jih in ponižali. A zavest njihove lastne cene, ljubezen do prostosti bedi še v njih; še se kaže v njihovi ljubezni do zatirane domovine.“ Iz druge po novih socialnih plasteh. Raziskovalno zanimanje etnologov se zavestno obrača k sodobnemu dogajanju, k načinu življenja sestavnih delov sodobnega slovenskega naroda, toda vselej z vidika zgodovinskosti. Širši družbeni pomen tega dela je prav v tem, da po njem postaja očitno, da je družbena funkcija naroda aktualna tudi v našem industrijskem času in z njim zvezanimi razvojnimi problemi. Etnologija se tako končno uveljavlja kot osamostaljena družboslovna disciplina, ki je sposobna zagotoviti bistvene posebne spoznavne možnosti tako glede vprašanja o človeku v slejkoprej učinkujočem ethnosu, kot glede vprašanja o človeku, ki oblikuje delo danes in jutri. Uveljavlja se kot družboslovna disciplina, ki hoče in more prispevati k tisti sintezi znanstvenega spoznanja, ki je dandanes pač skupna naloga in možnost celotnega družboslovja.

O delu oddelka ali pedagoško znanstvene enote za etnologijo na Filozofski fakulteti, njenih učiteljev, sodelavcev in študentov, pove po svojih možnostih razstava v avli fakultete. Vabljeni ste, da si jo ogledate. O perečih vprašanjih strokovnega dela etnologov bo tekla beseda na pogovoru o stroki, ki ga danes prirejata PZE za etnologijo in Marksistični center Filozofske fakultete. Sicer pa je ves teden posvečen predavanjem in prikazom dejavnosti etnologov. Veseli nas njihova radoživa vnema, veselijo nas doseženi uspehi. Želimo, da bi tako bilo tudi v prihodnje.

Po tem kratkem uvodu razglašam, da je spominska plošča ob 40-letnici etnologije na Univerzi Edvarda Kardelja v Ljubljani odkrita. Filozofska fakulteta jo prevzema v svoje varstvo.